

Pracujúci chudobní v Európe

Zhrnutie

Úvod

Je všeobecne známe, že riziko chudoby sa značne znižuje, ak sú ľudia zamestnaní. Napriek tomu v roku 2007 patrilo 8 % zamestnanej populácie v Európskej únii do kategórie „pracujúci chudobní“ v tom zmysle, že ich príjem bol nižší, ako je 60 % z priemerného vnútroštátneho príjmu. Tento podiel sa značne líši v závislosti od jednotlivých krajín a sociálnych skupín. Otázka pracujúcich chudobných vo väčšine krajín nepatrí medzi politické priority ani na úrovni vlád, ani sociálnych partnerov, hoci sa často zahŕňa do všeobecných politík boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Aj keď je doteraz k dispozícii len málo dôkazov, zdá sa, že súčasná hospodárska recesia postihuje predovšetkým pracujúcich chudobných.

Porovnávacia štúdia zameraná na pracujúcich chudobných v Európe je založená hlavne na príspevkoch expertov z 27 členských štátov EÚ (EÚ27) plus Nórska, ktoré patria do siete Európskeho observatória pracovných podmienok (EWCO). Ciele štúdie sú:

- získať prehľad o rozsahu chudoby medzi pracujúcimi v jednotlivých európskych krajinách a o charakteristikách osôb, ktorých sa to týka,
- preskúmať politiky, ktoré sa uplatňujú na riešenie problému zamestnaných osôb s nízkou úrovňou príjmu,
- posúdiť stanoviská sociálnych partnerov týkajúce sa pracujúcich chudobných,
- skúmať vplyv súčasnej hospodárskej recesie na úroveň chudoby medzi pracujúcimi.

Politický kontext

Boj proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe bol výraznou črtou lisabonskej stratégie v roku 2000 a predstavoval víziu sociálne súdržnej i ekonomicky prosperujúcej a

konkurencieschopnej EÚ. Tvorcom politik sa ťažko určuje, kto predstavuje tzv. pracujúcich chudobných, a to nielen pre nedostatok konkrétnych údajov, ale i preto, že v tomto pojme sa kombinujú dve úrovne analýzy: stav zamestnanosti jednotlivcov (individuálna úroveň) a príjmová situácia ich domácnosti, ktorá je pod hranicou chudoby (kolektívna úroveň).

Vymedzenie pojmov použité na účely tejto štúdie je rovnaké, ako používa Európska komisia. Za pracujúcich chudobných sa považujú osoby, ktoré sú zamestnané viac ako polroka a ktorých disponibilný príjem je taký, že im hrozí chudoba. Príjem sa meria vo vzťahu k domácnosti, v ktorej osoba žije, a zahŕňa zárobok všetkých členov domácnosti, pričom sa upraví podľa veľkosti a zloženia domácnosti a vydelení sa počtom osôb. To znamená napríklad, že muž a žena žijúci v jednej domácnosti, budú mať rovnaký ekvivalentný príjem bez ohľadu na ich individuálne zárobky.

Hlavné zistenia

Na základe údajov štatistiky EÚ o príjme a životných podmienkach (EU-SILC) za rok 2007, ktoré sa týkajú situácie v roku 2006, bolo v správe uvedené, že 8 % populácie v produktívnom veku (18 rokov a viac) síce pracovalo, žilo však pod hranicou chudoby. Najvyššiu mieru pracujúcej chudoby vykazovali Grécko (14 %), Poľsko (12 %), Španielsko (11 %) a Lotyšsko, Portugalsko a Taliansko (po 10 %), zatiaľ čo najnižšiu mieru vykazovali Česká republika (3 %) a Belgicko, Dánsko a Malta (po 4 %).

Počet pracujúcich chudobných v niektorých členských štátoch klesol (Estónsko, Holandsko, Írsko, Malta, Portugalsko a Švédsko), zatiaľ čo v 10 krajinách sa zvýšil (Cyprus, Fínsko, Francúzsko, Lotyšsko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Spojené kráľovstvo a Španielsko). Ak sa ako relatívny ukazovateľ použije miera chudoby medzi pracujúcimi,

možno porovnať krajiny s veľmi rozdielnymi prahmi chudoby. Napríklad v roku 2007 absolútny prah ohrozenia chudobou v Luxembursku bol 1 494 EUR za mesiac, avšak v Bulharsku len 74 EUR. Na základe toho Luxembursko má nadpriemerný pomer pracujúcich chudobných (9 %), zatiaľ čo Bulharsko je pod priemerom (5 %).

Aj keď zamestnaným osobám hrozí menšie riziko chudoby ako nezamestnaným alebo dôchodcom, predstavujú veľký podiel osôb ohrozených chudobou, keďže veľká časť populácie v produktívnom veku (15–64 rokov) pracuje: podľa Eurostatu 65 % v EÚ27.

Kľúčové faktory na hodnotenie pravdepodobnosti, či sa osoby ocitnú medzi pracujúcimi chudobnými, zahŕňajú osobné aspekty (rod, vek a vzdelanie), charakteristiky domácnosti (samostatne žijúca osoba, domácnosti s nezaopatreným deťmi) a faktory týkajúce sa zamestnania (počet odpracovaných mesiacov v roku, postavenie v zamestnaní, práca na plný alebo čiastočný úväzok, typ pracovnej zmluvy). Podľa výskumu muži a mladí ľudia sú obzvlášť zraniteľní, pričom nízka úroveň vzdelania sa spája s takmer päťnásobne väčším rizikom, že sa ocitnú medzi pracujúcimi chudobnými v porovnaní so zamestnancami s vyššou úrovňou vzdelania.

Niektoré politiky bojujú proti chudobe medzi pracujúcimi formou rôznych transferov a sociálnych výhod, ktoré môžu pozostávať z fiškálnych opatrení, ako napríklad zamestnaneckých výhod alebo daňových zápočtov pre osoby so zárobkami pod určitou úrovňou, politik trhu práce, ako napr. minimálne mzdy, mzdových politik vo všeobecnosti, dávok v nezamestnanosti, dávok pomoci v nezamestnanosti a príspevkov na začatie podnikania a/alebo politik zameraných na rodinu. Minimálne v 10 krajinách – Belgicko, Estónsko, Lotyšsko, Malta, Nemecko, Nórsko, Poľsko Spojené kráľovstvo, Španielsko a Taliansko – sa politiky zameriavajú buď výlučne alebo aspoň čiastočne na rodiny. V správe sa posudzuje efektívnosť týchto opatrení.

Vo väčšine krajín EÚ sa boj proti nezamestnanosti a/alebo za zvýšenie miery zamestnanosti stal politickou prioritou, keďže sa usudzuje, že nezamestnanosť je hlavnou príčinou chudoby. Konflikt však môže vzniknúť, ak tvorba pracovných miest je nízkej kvality a výsledkom je nárast miery chudoby medzi pracujúcimi. V národných správach z Grécka, Írska, Slovinska a Spojeného kráľovstva sa tento problém identifikoval, pričom stanoviská sociálnych partnerov, pokiaľ ide o túto otázku, boli rozdielne.

Počas hospodárskej recesie sa v mnohých krajinách pravdepodobne zvýšil podiel chudoby medzi pracujúcimi, alebo sa situácia pracujúcich

chudobných zhoršila. K faktorom, ktoré zrejme prispeli k zvýšeniu počtu pracujúcich chudobných počas recesie, patrí znižovanie miezd, skracovanie pracovnej doby, rast nezamestnanosti – ktoré ovplyvňujú aj domácnosti – a znižovanie štátnych výdavkov. Z výskumu však vyplýva, že približne dve tretiny členských štátov EÚ neprijali žiadne konkrétne politické opatrenia na zníženie prípadného vplyvu recesie na pracujúcich chudobných.

Z informácií, ktoré sú dostupné za niektoré členské štáty vyplýva, že na problémy týkajúce sa pracujúcich chudobných sa zameriavajú predovšetkým odborové zväzy. V Bulharsku, Írsku, Luxembursku, Nórsku, Portugalsku a Rumunsku odborové zväzy poskytli jasné návrhy na to, ako znížiť počet pracujúcich chudobných a/alebo pracujúcich s nízkymi platmi.

Smerovanie politických stratégií

- Vlády a sociálni partneri by sa vo väčšej miere mali angažovať v oblasti pracujúcich chudobných a mal by sa uskutočniť podrobnejší výskum o tejto téme.
- Potrebné sú politické opatrenia na podporu vzdelávania a celoživotného vzdelávania s cieľom znížiť počty pracujúcich chudobných.
- Zatiaľ čo minimálne mzdy sú vo všeobecnosti uznávané ako pozitívny krok, je dôležité nájsť optimálnu úroveň na zabránenie negatívneho vplyvu na tvorbu pracovných miest.
- Vo všeobecnosti sa ukázalo, že sociálne transfery, ako napríklad dávky sociálneho zabezpečenia, účinne znižujú riziko chudoby, aj keď v jednotlivých krajinách v rôznej miere.
- Keďže v prípade osôb v tieňovej ekonomike existuje vyššia pravdepodobnosť, že sa pre zlé pracovné podmienky a nízke platy súvisiace s týmto typom práce ocitnú medzi pracujúcimi chudobnými, vlády musia zvýšiť svoje úsilie na obmedzenie nelegálnej práce.
- Je potrebné vypracovať konkrétne opatrenia určené na zníženie negatívneho vplyvu hospodárskej krízy na chudobu medzi pracujúcimi a rýchlo ich zaviesť.

Ďalšie informácie

Správa *Pracujúci chudobní v Európe* je k dispozícii online na <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0910026s/index.htm>

Camilla Galli da Bino, úradníčka pre informácie
gdb@eurofound.europa.eu